

Ana dili xalqın ruhu, mənəviyyatı, kimliyidir

Hər bir xalqın varlığını təsdiqləyən, onun kimliyini, mənəvi irsini, tarixini yaşıdan əsas amilərdən biri ana dilidir. Ana dili sadəcə ünsiyat vasitəsi deyil, xalqın düşüncə tərzini, dünyagörüşünü, mədəniyyətini və milli ruhunu ifadə edir. Bu baxımdan, onu qorumaq, inkişaf etdirmək və gələcək nəsillərə ötürmək tərxi məsuliyyət və şərəfli vəzifədir.

Əsrlər boyu böyük inkişaf yolu keçmiş, klassik ədəbiyatın, elmi fikrin və milli ideo- logiyanın formalaşmasında aparıcı rol oynamışdır. Azərbaycan dilinin dövlət dili seviyyəsinə yüksəlməsi, rəsmi və beynəlxalq arenalarda la- yiqli yer tutması, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin uzaq- görən siyaseti nəticəsində mümkün olmuşdur. Rus dili- nin hökmranlığı şəraitində Azərbaycan dilinin sixşidirildi- ği, rəsmi və ictimai həyatda getdikcə arxa plana keçirildiyi sovet dövründə Heydər Əliyev milli-mənəvi dəyərlərin qorunmasını və inkişaf etdirilməsini fealiyyətinin əsas istiqamətlərindən biri kimi müey- yənləşdirdi. Ulu Öndərin sa- yəsində Azərbaycan dili yal- nız mədəniyyətin və ədəbiy- yatın deyil, həm də dövlət idarəciliyinin mühüm komponen- tine çevrildi. 1978-ci ildə qə- bul edilən Azərbaycan SSR Konstitusiyasına ana dilimizin dövlət dili kimi daxil edilməsi məhz Heydər Əliyevin siyasi iradəsi və prinsipial mövqeyi sayəsində mümkün oldu. Bu, o dövr üçün son dərəcə cəsa- rətli addım və milli ruhun ifa- dəsi, xalqın dilinə, mədəniy- yətinə, kimliyinə verilən ən böyük siyasi və mənəvi qiymət idi.

Müstəqilliyimiz bərpa edil- dikdən sonra ana dilinin hüqu- qi statusunun daha da möh- kəmləndirilməsi məsələsi prioriteti oldu. Məhz Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə hazırlanın və 12 noyabr 1995-ci ildə ümumxalq səsverməsi ilə qə- bul edilən Konstitusiyada Azərbaycan dili dövlət dili kimi təsbit edildi. Konstitusiyanın 21-ci maddəsində göstərilir ki, "Azərbaycan Respublikasının dövlət dili Azərbaycan dilidir. Azərbaycan dövləti Azərbay- can dilinin inkişafını təmin edir". Bu, milli dilə verilmiş yüksək siyasi qiymət idi. Həmçinin bu qərar milli dövlətçiliyin və azərbaycanlıq məfkurəsinin mühüm dayağı- na çevrildi. Heydər Əliyev Azərbaycan dilinin inkişafını yalnız siyasi deyil, həm də mənəvi məsələ kimi qiymət- ləndirirdi. Ümummilli Liderin təşəbbüsü ilə dövlət idarəcili- yində, təhsil sisteminde və kütləvi informasiya vasitələ- rində Azərbaycan dilinin tətbi- qi genişləndirildi. Dövlət sə- nədlərinin Azərbaycan dilində hazırlanması, tərcümə gücləndirildi və dilin normativ ba- zasının möhkəmləndirilməsi istiqamətində mühüm addımlar atıldı. Bundan əlavə, gör- kəmli ziyalıların, dilçi və ədəbiyyatçuların iştirakı ilə dilin saflığının qorunması, leksik və qrammatik qaydaların sis- temləşdirilməsi sahəsində iri- miyəsli layihələr həyata keçi- rildi. Azərbaycan dilinin lügət fondu genişləndirildi, elmi və texniki terminlərin sistemli şe- kildə formalasdırılması pro- sesi başlandı.

"Ana dili xalqın ruhudur, mənəviyyatıdır, kimliyidir" de- yən Ulu Öndər vurğulayırdı ki, dilini itirən xalq, milli varlığını da itirir. Bu baxımdan ana dilin qorunması və təbliği milli dirçəlişin, oyanışın əsas şərtlərdən biri kimi qəbul edilir. Ulu Öndərin müdrik siyaseti nəticəsində dil xalqın özünü- dərkinin, azadlıq idealının və milli birliyin simvoluna çevrildi.

25 dekabr 1991-ci ildə Azərbaycan Respublikası Ali Soveti tərəfindən "Latin qrafi-

kali Azərbaycan əlifbasının bərpası haqqında" Qanunun qəbulu ölkənin milli-mədəni həyatında mühüm dönüş nöqtəsi oldu. Lakin bu qərarın reallaşdırılması illərlə davam edən tərəddüdlər, texniki, siyasi və ictimai çətinliklər səbəbile ləngiyirdi. Bir çoxları bu keçidi zəruri sayır, digərləri isə narahatlıq keçirirdi. Hətta bəzi radikal təkliflər, məsələn, ərəb əlifbasına qayıdış kimi fi- kirlər səsləndirilirdi. Bu tərəd- düdlərə son qoyan ümummilli lider Heydər Əliyev məsələni milli dövlətçiliyin ideoloji da- yaqlarından biri kimi dəyərləndirdi. 2001-ci il 18 iyul tarixində imzaladığı "Dövlət dilinin tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi haqqında" Fərmando vurğulanırdı ki, ana dilinin öyrənilməsi və tətbiqi sahəsində hələ gö-

2001-ci il avqustun 9-da Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən "Azərbaycan Əlifbası və Azərbaycan Dili Gününün təsis edilməsi haqqında" Fərman imzalanıb

və nəşriyyat sahəsində dil normalarının qorunması və tətbiqi, milli-mənəvi irsə, dil tariximizə və yaddaşımıza eh- tirəməni praktiki təzahürü. Fərmanın həyata keçirilməsi üçün konkret vaxt qoyulmuşdu. 2001-ci il avqustun 1-dən etibarən Azərbaycanda bütün media, rəsmi nəşrlər, kitablar və metbuat orqanları latin qrafi- kalı Azərbaycan əlifbasına keçdi. Bu qərarın həyata keçirilməsi geniş ictimai hazırlıq, koordinasiya və texniki uy-

rəlesi işlər çoxdur və bu işlərin sistemli, ardıcıl şəkildə həyata keçirilməsi üçün dövlət strukturları üzərinə mühüm öhdəliklər qoyulur.

Fərmanın ən mühüm olan 9-cu maddənin birinci bəndi Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə 2001-ci il avqustun 1-dək bütün çap məhsullarının qəzet, jurnal, kitabların tam şəkildə latin qrafi- kasına keçməsini təmin etmək tapşırıldı. Bu tarixdən etibarən ölkədə bütün rəsmi nəşrlər, media orqanları və çap məhsulları latin əlifbasında təqdim edilməyə başlandı.

1 avqust 2001-ci ildə başa çatan proseslə xalqımız bir daha öz milli kimliyinə, kökünə və müasir dünyaya ineqrasiyaya doğru mühüm bir addım atdı.

9 avqust 2001-ci il tarixində Prezident Heydər Əliyev tərəfindən imzalanan "Azərbaycan Əlifbası və Azərbaycan Dili Gününün təsis edilməsi haqqında" Fərman bu keçidin tarixi əhəmiyyətini təsdiqlədi. Fərmanın əsasən, 1 avqust hər il "Azərbaycan Əlifbası və Azərbaycan Dili Günü" kimi qeyd olunmağa başlandı. Bu qərar həm də gələcək nəsillərə dilə və əlifbaya münasibət- də dövlət səviyyəsində göstərilən diqqət və qayğıının təcəs- sumu idi.

Fərman dövlət dilinin tətbi- qının ideoloji, tarixi və strateji əhəmiyyət daşıdığını ortaya qoyma. Fərmanın mahiyyətində bir necə mühüm məsələ dayanırdı: Azərbaycan dilinin funksionallığının genişləndirilməsi, latin qrafikasına tam ke- cidiñ təmin olunması, dövlət orqanlarında, təhsil, metbuat

günlaşma tələb etsə də, Heydər Əliyevin qətiyyəti, siyasi iradəsi və prinsipial mövqeyi prosesin uğurla reallaşmasına zəmin yaratdı.

2002-ci il sentyabrın 30-da "Azərbaycan Respublikasında dövlət dili haqqında" Qanunun qəbulu dil siyasetinin hüquqi əsaslarını daha da möhkəm- ləndirdi. Bu qanun vasitəsilə ana dilinin tətbiqi sahəsində dövlət orqanlarının üzərinə düşən öhdəliklər, təhsil, metbuat və mədəniyyət sahəsində dil siyasetinin prinsipləri, tərcüməçilik fealiyyəti və lek- sik norma məsələləri, vətən- daşların dövlət dilini öyrən- mək və ondan istifadə etmək hüquqları rəsmiləşdirildi. Be- ləliklə, dilimizin hüquqi statu- su, tətbiq mexanizmləri və in- kişaf perspektivləri vahid sə- neddə toplanaraq dövlət siya- setinin əsas istiqamətlərindən birinə çevrildi.

Müstəqillik dövründə həyata keçirilən dil islahatlarının əsasında Ümummilli Lider Heydər Əliyevin dərin siyasi iradəsi, strateji baxışı və milli təəssübəşliyi dayanır. Latin qrafiyalı əlifbaya keçid pro- sesi, Azərbaycan Əlifbası və Azərbaycan Dili Gününün tə- sis edilməsi və "Dövlət Dili haqqında" Qanunun qəbulu dilin inkişafına təkan vermişdir. Bu gün Azərbaycan dilinin saflığını qorumaq, ədəbi dil normasına hörmətlə yanaş- maq, onu gələcək nəsillərə düzgün şəkildə ötürmək hər bir vətəndaşın borcudur. Çün- ki dilimizi qorumaq milletimizi yaşatmaq deməkdir.

Ləman TƏHMƏZ,

"Respublika".